

УДК 811.1/9

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/81-1-15>**Алла ДЯЧЕНКО,***orcid.org/0000-0003-4496-5931*

кандидатка педагогічних наук, доцентка,

членкиня спілки дизайнерів України,

членкиня Національної спілки художників,

доцентка кафедри промислового дизайну і комп'ютерних технологій,

деканка факультету декоративно-прикладного мистецтва

Київської державної академії декоративно-прикладного мистецтва

і дизайну імені Михайла Бойчука

(Київ, Україна) *pani.alla0107@gmail.com*

ФОРМУВАННЯ МЕТОДОЛОГІЇ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

У статті розглянуто методологію мистецтвознавчих досліджень. Визначено, значущість дослідження мистецтва на сучасному етапі. Розкрито напрям формування методології мистецтвознавчих досліджень на сучасному етапі.

У роботі охарактеризовано такі методи збереження наукової інформації як анотування, складання тез, конспектування, реферування, складання інформаційних баз. Визначено, що анотування являє собою процес під час якого фіксується коротка анотація наукового матеріалу, тобто його бібліографічний опис та лаконічний виклад основного матеріалу; складання тез передає зміст тексту наукової роботи від її початку до закінчення; конспектування дозволяє ретельно передати зміст тез; реферування включає у себе конспектування та наявність власних оцінок наукового твору.

У роботі виокремлено інформаційні бази як можливість поєднати різні масиви даних, що стосуються до роботи. Студент для представлення результатів наукової роботи може створити окремі бази даних із джерелами, що пов'язані із темою дослідження та встановити між ними зв'язки щодо певного напрямку дослідження.

Описано важливість реферату для представлення результатів наукового дослідження. Визначено, що особливістю реферату є систематизація у ньому великого обсягу інформації, водночас реферат може мати довільний обсяг та його структура не є чіткою. Тож доцільно робити реферат ілюстративним, для чого студент має знайти зображення та фотографії, які відповідають темі дослідження.

Проаналізовано основні різновиди таблиць, що використовуються під час подання наукової інформації студентами. Узагальнено, що таблиці групуються на ті параметри, які дозволили б порівняти отримані дані, відобразити їх динаміку, простежити за якісними чи кількісними характеристиками певних явищ. Встановлено, що таблиці можуть бути цифровими (лише числа), текстовими (лише текстова інформація), змішаними (числа та текст). Обраний вид таблиці залежить від того, що саме за допомогою таблиці хоче продемонструвати студент.

Охарактеризовано інфографіку як спосіб подачі інформації. Визначено, що допомогою текстових чи ілюстративних блоків дає змогу подати інформацію, яка стосується як власного дослідження, так і аналізу наукових праць.

Важливість даного дослідження обумовлена тим, що мистецтво постійно розвивається та вдосконалюється, тож процес підготовки студентів теж повинен бути сучасним. Особливу цінність мають інновації, які дозволяють залучати повний спектр технологій у підготовці.

Ключові слова: анотування, інфографіка, конспектування, методологія мистецтвознавчих досліджень, реферування, складання тез, студенти, таблиці.

Alla DYACHENKO,

orcid.org/0000-0003-4496-5931

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor;
Member of the Union of Designers of Ukraine, Member of the National Union Artis,
Associate Professor at the Industrial Department Design and Computer Technologies,
Dean of the Decorative and Applied Arts Faculty
Mykhailo Boichuk Kyiv State Academy of Decorative Applied Arts and Design
(Kyiv, Ukraine) pani.alla0107@gmail.com*

FORMATION OF THE METHODOLOGY OF SCIENTIFIC RESEARCH AT THE MODERN STAGE

The article discusses the methodology of art studies. The importance of art research at the modern stage has been determined. The direction of the formation of the methodology of art studies at the modern stage is revealed.

The work describes such methods of preserving scientific information as annotation, compilation of abstracts, summarizing, abstracting, compilation of information bases. It was determined that annotation is a process during which a short abstract of scientific material is fixed, that is, its bibliographic description and a concise presentation of the main material; compilation of theses conveys the content of the text of the scientific work from its beginning to its end; note-taking allows you to carefully convey the content of theses; abstracting includes taking notes and having one's own evaluations of a scientific work.

In the work, information bases are singled out as an opportunity to combine various arrays of data related to the work. To present the results of scientific work, a student can create separate databases with sources related to the topic of research and establish connections between them regarding a certain direction of research.

The significance of the abstract for presenting the results of scientific research is described. It was determined that the feature of the abstract is the systematization of a large amount of information in it, at the same time, the abstract can have an arbitrary volume and its structure is not clear. Therefore, it is advisable to make the essay illustrative, for which the student should find images and photographs that correspond to the research topic.

The main types of tables used for presenting scientific information by students have been analyzed. It is generalized that the tables are grouped by those parameters that would allow to compare data, to display their dynamics, to trace the qualitative or quantitative characteristics of certain phenomena. It is established that tables can be digital (only numbers), text (only text information), mixed (numbers and text). The chosen type of table depends on what exactly the student wants to demonstrate with the help of the table.

Infographics are characterized as a way of presenting information. It was determined that the use of textual or illustrative blocks makes it possible to present information related to both one's own research and the analysis of scientific works.

The significance of this study is due to the fact that art is constantly developing and improving, so the process of training students must also be modern. Of particular value are innovations that allow the full range of technologies to be involved in training.

Key words: *annotation, infographics, note-taking, methodology of art studies, abstracting, writing theses, students, tables.*

Постановка проблеми. Дослідження методології мистецтвознавчих досліджень на сьогодні є одним із ключових питань педагогіки та мистецтва. Передусім це обумовлено тим, що використання традиційних методів та методик вже не дозволяє досягнути ефективних результатів, оскільки досить складно наочно пояснити певні явища та аспекти, при умові застосування лише паперових матеріалів.

Як наслідок, все більше уваги спрямовано на застосування сучасних підходів до застосування методології мистецтвознавчих досліджень, що полягають не лише у зміні погляду на традиційні аспекти, але і на використанні інноваційних технологій у подачі наукового матеріалу. Зокрема, це застосування презентацій та відео, додатків, програм. Окрім того, важливо, щоб під час подачі матеріалу студенти навчилися імпровізувати та

інтерпретувати вироби, зокрема, скульптури, кераміку, одяг, додаючи свого бачення.

Все це дозволяє стверджувати про значущість методології мистецтвознавчих досліджень та підходів у підготовці студентів. Тож дана тема потребує більш детального розкриття.

Аналіз досліджень. Питання методології мистецтвознавчих досліджень нині широко досліджено такими вченими як О. Данилян та О. Дзьобан (Данилян, Дзьобан, 2019), О. Олексюк та В. Тушева (Олексюк, Тушева, 2020), О. (Клековкін, 2017). Вони переконані, що студенти мають більше уваги приділяти науковому опрацюванню тексту та звернути увагу на наочність подання отриманої інформації.

Зокрема, дослідники О. Данилян та О. Дзьобан велику увагу звертають на такі засоби подачі інформації як тези, реферат, конспект, анотація.

Процес створення цих наукових матеріалів є тривалим, тому важливо, щоб інформація у них відповідала основним потребам цільової аудиторії (Данилян, Дзьобан, 2019: 261).

Вчені О. Олексюк та В. Тушева звертають увагу на реферат. На їхню думку, реферат має бути обов'язково підкріплений ілюстративним матеріалом. В іншому випадку це буде схоже на теоретичне подання інформації (Олексюк, Тушева, 2020: 168).

Дослідник О. Клековкін приділяє увагу роботі із таблицею як зі зручним способом подачі інформації. Він вважає, що таблиці мають бути зручними для прочитання та для розуміння, щоб за їх допомогою можна було передати максимальний обсяг інформації (Клековкін, 2017: 134).

Тож наявні наукові дослідження є достатніми для проведення роботи. Також вони відображають актуальність цього питання.

Мета статті – розкрити методологію мистецтвознавчих досліджень.

Виклад основного матеріалу. Нині питанню методології мистецтвознавчих приділено досить вагому увагу. Передусім це обумовлено тим, що розвиток різних підходів до викладання дозволяє не лише удосконалювати техніки виконання декоративно-прикладного мистецтва, але і сприяє формуванню у них системного бачення мистецтва як творчого та культурного бачення (Скорик, 2018: 14). Зокрема, студент не може точно відтворити виріб, якщо не розуміє сенс, що закладений у ньому, напрям думок автора, епоху творення даного уривку. Відповідно, крім технік, студент повинен знати фольклор свого народу та володіти вміннями правильно передати настрій персонажа, від імені якого відбувається виконання твору. (Дицьо, 2012: 20).

Відповідно, студент повинен володіти знаннями не лише щодо того як правильно виконувати твір, але і як науково подавати свою ідею, щоб вона була обґрунтованою та містила практичні результати, які будуть корисні різним групам дослідникам. Для цього йому потрібно володіти методологією мистецтвознавчих досліджень, щоб мати комплексний підхід до розгляду наукової проблеми та її ефективного вирішення (Скринник-Миська, 2020: 2; Каламбет, 2020: 23).

Все це зумовлює появу нових поглядів на методологію мистецтвознавчих досліджень, які спрямовані на формування нової культури України, де митець не просто людина, що створює виріб, а носій думки, людина, яка за допомогою твору здатна впливати на маси, формувати у них нове бачення світу та розуміння власної культури. Тож

доцільно проаналізувати сучасні дослідження у напрямі мистецтва, зокрема, його методології студентам мистецтвознавчих факультетів вищих навчальних закладів, зокрема, спеціалізацій, «Моделювання одягу», «Монументальний і станковий живопис» «Художня кераміка» (Мережко, 2012: 25; Коробочка, 2015: 12).

Так, створюючи власний науковий текст, студент опрацює великий обсяг інших літературних праць з даного питання. Вони визначають, що під час опрацювання важливо підібрати зручні способи фіксації інформації.

Дослідники наголошують на наступних методах збереження наукової інформації: анотування, складання тез,

конспектування, реферування, складання інформаційних баз (Данилян, Дзьобан, 2019: 260).

Сутність анотування полягає у тому, що на спеціальних картках чи у друкованому вигляді фіксується коротка анотація наукового матеріалу, тобто його бібліографічний опис та лаконічний виклад основного матеріалу. Важливо, щоб під час опрацювання такого матеріалу містилася також інформація про структуру роботи та вихідні дані до неї. Це дозволить студенту звернути увагу на основних аспектах роботи.

Складання тез є більш продуктивним методом, оскільки фактично студент дуже стисло передає зміст тексту науково роботи від її початку до закінчення. Водночас за допомогою тез можна передати лише найважливіші аспекти роботи або детально дослідити лише певний напрям дослідження. Зокрема, якщо студент аналізує працю, яка присвячена моделюванню одягу, то тези можуть містити лише інформацію про практичний аспект конструювання одягу без виокремлення теоретичної частини.

Конспектування передбачає лаконічну задачу тексту у детальному його вигляді. Під час конспектування зазначається не лише посилання на джерело зі сторінками, але і думки автора наукового твору, без власних пропозицій, що вагомо відрізняє конспектування від складання тез.

Реферування включає у себе конспектування та наявність власних оцінок наукового твору. Переважно такими оцінками є позиції, які відображають сильні та слабкі сторони проаналізованого твору, а також можливості його втілення на практиці. Зокрема, студент, що аналізує науковий твір із монументального живопису, може визначити реальність втілення твору на певній площині (Данилян, Дзьобан, 2019: 260).

Представлення анотування, тез, реферування, конспектування можливо як за допомогою рукописного, так і друкованого вигляду. При цьому руко-

писний вигляд дозволяє виділяти важливу інформацію за допомогою кольорових маркерів чи ручок, а також за допомогою шрифтів. У друкованому вигляді інформацію можна розподіляти за допомогою різного розміру чи типу шрифту, кольору фону, кольору шрифту. Це сприятиме розумінню того, який матеріал потрібно представити першочергово, а який є другорядним (Кудінов, 2020: 56).

Складання інформаційних баз передбачає використання комп'ютерних технологій для формування упорядкованих баз даних. Студент за допомогою пов'язаних таблиць може формувати зв'язки, які відображатимуть кожний компонент наукової інформації. Наприклад, за допомогою зв'язків можна створити окремі бази даних із літературними джерелами, нормативно-правовими актами, офіційними веб-сайтами, що пов'язані із темою дослідження та встановити між ними зв'язки щодо певного напрямку дослідження. Для цього можна використовувати як стандартні офісні програми, так і програми із нотатками та спеціалізованими базами даних (Данилян, Дзьобан, 2019: 261).

Під час здійснення мистецтвознавчих досліджень варто звернути увагу на такий вид роботи як реферат, що коротко висвітлює тему дослідження. Вчені вважають, що особливістю реферату є систематизація у ньому великого обсягу інформації. При цьому реферат може мати довільний обсяг та його структура не є чіткою. Проте реферат не є достатньо наочним, оскільки студент або зачитує його основні результати перед викладачем та аудиторією, або викладач перевіряє його самостійно. Тож бажано було б додати до реферату ілюстративні матеріали (Олексюк, Тушева, 2020: 168).

Так, студенти напряму «Художня кераміка» не можуть словесно передати особливості кераміки певного періоду. Тож до реферату мають бути долучені ілюстрації чи фото зі зразками кераміки певного періоду. Це дозволить більш ретельно розкрити тему та обґрунтувати наведені твердження.

Подання результатів дослідження доцільно здійснювати із врахуванням їх наочності для аудиторії. У цьому аспекті велика увага приділена таблицям. Так, розміщення інформації у табличному вигляді є однією з основних процедур презентації отриманих результатів наукової роботи. З цією метою інформація групується на ті параметри, які дозволили б порівняти отримані дані, відобразити їх динаміку, простежити за якісними чи кількісними характеристиками певних явищ.

Таблиці можуть бути цифровими (лише числа), текстовими (лише текстова інформація), змішаними (числа та текст). Тип таблиці залежить від того, що саме за допомогою таблиці хоче продемонструвати студент. Наприклад, описати хронологію певних подій чи характеристики явищ, зіставити певні показники, роз'яснити отримані результати, відобразити специфіку подій з однаковим перебігом у часі, відобразити тенденції певних процесів. Крім того, таблиці є зручними у їх створенні та корегуванні, важливі аспекти студент може виділити кольором чи шрифтом.

Вимогами до таблиці є наявність співставних явищ. Відповідно, студент не може взяти просто та порівняти у таблиці художню кераміку перших століть нашої ери та сучасну, без чітких критеріїв, проте може виокремити параметри, за якими можна здійснити порівняння. Ними можуть бути технологія, оформлення, значення символів, призначення кераміки, її властивості (Клековкін, 2017: 134).

Поруч із таблицями можна виокремити інфографіку. Вона дозволяє за допомогою текстових чи ілюстративних блоків подати інформацію, яка стосується як власного дослідження, так і аналізу наукових праць (Шатківська, 2020: 2). Її особливостями є наявність фігур, які виділені кольором, та які ніби відображають послідовність дій чи періодів, відповідно, слідкуючи за зміною блоків, аудиторія ніби рухається від початку інформації до її завершення (Сусліков, 2019: 30). За допомогою інфографіки доцільно подавати розвиток певних подій, наприклад, від перших зразків одягу до сучасного моделювання.

Висновки. Підсумовуючи зазначене вище, можна стверджувати, що сучасні мистецтвознавчі дослідження є досить широкими. Вони передусім спрямовані на активне застосування мультимедійних технологій та таблично-графічних методів у роботі студента. Зокрема, це графічна подача інформації за допомогою таблиць та інфографіків; використання інформаційних баз за допомогою комп'ютерних технологій; виділення важливої інформації кольором чи шрифтом. Також важливим є застосування різного комплексу робіт, які сприяють формуванню різних навичок, сюди можна віднести анотування, реферування, конспектування, складання тез. Однак основними ідеями є такі, що розвиток знань неможливий без інновацій у подачі матеріалу студентом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Данилян О., Дзобан О. *Методологія наукових досліджень: підручник*. Харків: Право, 2019. С. 368.
2. Дицьо С. *Методика реалізації особистісно-орієнтованих технологій музичного навчання учнів початкової школи на основі народно-педагогічних традицій: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 ; Національний пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова*. Київ, 2012. С. 20.
3. Каламбет С. *Методологія наукових досліджень*. Київ: Знання, 2020. 230 с.
4. Клековкін О. *Мистецтво: Методологія дослідження: Методичний посібник*. Київ: Фенікс, 2017. С. 144.
5. Коробочка О. *Методологія та організація наукових досліджень*. Дніпродзержинськ: ДДТУ, 2015. С. 99.
6. Кудінов І. *Основи наукового цитування*. Київ: Фенікс, 2020. С. 64.
7. Мережко Ю. *Формування художніх смаків старшокласників у процесі вивчення вокальної спадщини українських композиторів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02; Національний пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова*. Київ, 2012. С. 251.
8. Олексюк О., Тушева В. *Методологія наукових досліджень у галузі мистецтвознавства та музичної педагогіки*. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. С. 176.
9. Скорик Т. *Методика викладання мистецьких дисциплін у закладах вищої освіти*. Чернігів: НУЧК імені Т.Г. Шевченка, 2018. С. 76.
10. Скринник-Миська Д. *Методологія мистецтвознавчих досліджень*. Львів: Львівська національна академія мистецтв, 2020. С. 9.
11. Сусліков Л. *Презентація наукових результатів: навчальний посібник*. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2019. С. 300.
12. Шатківська А. *Інфографіка як сучасний засіб візуалізації даних*. 2020. С. 176.
13. *Гуманітарна освіта в вищих навчальних закладах*. 2020. Вип. 1. С. 2–5.

REFERENCES

1. Danylyan, O., Dzoban, O. (2019). *Metodolohiya naukovykh doslidzhen': pidruchnyk* [Methodology of scientific research: textbook] Kharkiv: Pravo, 368 [in Ukrainian].
2. Dytso, S. (2012). *Metodyka realizatsiyi osobystisno-oriyentovanykh tekhnolohiy muzychnoho navchannya uchniv pochatkovoyi shkoly na osnovi narodnopedahohichnykh tradytsiy* [Methodology for the implementation of personal-oriented technologies of musical education of primary school students based on folk pedagogical traditions]: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.02 ; Natsional'nyy ped. un-t im. M. P. Drahomanova. Kyiv, 20 s.] [in Ukrainian].
3. Kalambet, S. (2020). *Metodolohiya naukovykh doslidzhen* [Methodology of scientific research] Kyiv: Znannya, 230 [in Ukrainian].
4. Klekovkin, O. (2017). *Mystetstvo: Metodolohiya doslidzhennya: Metodychnyy posibnyk* [Art: Research methodology: Methodological guide] Kyiv: Feniks, 144 [in Ukrainian].
5. Korobochka, O. (2015). *Metodolohiya ta orhanizatsiya naukovykh doslidzhen* [Methodology and organization of scientific research] Dniprodzerzhyns'k: DDTU, 99 [in Ukrainian].
6. Kudinov, I. (2020). *Osnovy naukovoho tsytuvannya* [Fundamentals of scientific citation] Kyiv: Feniks, 64 s. [in Ukrainian].
7. Merezko, Yu. (2012). *Formuvannya khudozhnikh smakiv starshoklasnykiv u protsesi vyvchennya vokal'noyi spadshchyny ukrayins'kykh kompozytoriv* [Formation of artistic tastes of high school students in the process of studying the vocal heritage of Ukrainian composers dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.02 ; Natsional'nyy ped. un-t im. M. P. Drahomanova. Kyiv, 251 s. [in Ukrainian].
8. Oleksyuk, O., Tusheva, V. (2020). *Metodolohiya naukovykh doslidzhen' u haluzi mystetstvoznavstva ta muzychnoyi pedahohiky* [Methodology of scientific research in the field of art history and music pedagogy] Kyiv: Kyiv. un-t im. B. Hrinchenka, 2020. 176 s. [in Ukrainian].
9. Skoryk, T. (2018). *Metodyka vykladannya mystets'kykh dystsyplin u zakladakh vyshchoyi osvity* [Methodology of teaching art disciplines in institutions of higher education] Chernihiv: NUCHK imeni T.H. Shevchenka, 2018. 76 s. [in Ukrainian].
10. Skrynnyk-Myska, D. (2020). *Metodolohiya mystetstvoznavchykh doslidzhen* [Methodology of art studies] Lviv: Lvivs'ka natsional'na akademiya mystetstv, 2020. 9 s. [in Ukrainian].
11. Suslikov, L. (2019). *Prezentatsiya naukovykh rezul'tativ: navchal'nyy posibnyk* [Presentation of scientific results: training manual] Uzhhorod: Vydavnytstvo UzhNU «Hoverla», 2019. 300 [in Ukrainian].
12. Shatkiv'ska, A. (2020). *Infografika yak suchasnyy zasib vizualizatsiyi danykh* [Infographics as a modern means of data visualization]. *Humanitarna osvita vyshchyykh navchal'nykh zakladakh* 2020. 176] [in Ukrainian].
13. *Humanitarna osvita v vyshchyykh navchal'nykh zakladakh* [Humanitarian education in higher educational institutions] 2020. V. 1, 2-5 [in Ukrainian].